

Mielenterveyden keskusliitto ry

Asia: HE 131/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta

Kiitämme mahdollisuudesta lausua asiassa.

Esityksen keskeiset ehdotukset liittyvät alkoholijuomien kotiinkuljetuksen ja etämyynnin mahdollistamiseen sekä väkevien alkoholijuomien markkinoinnin sallimiseen. Tarkastelemme lakiesitystä erityisesti sen mielenterveysvaikutusten näkökulmasta.

Yleisenä huomiona toteamme, että ehdotetut muutokset toteuttavat varsin huonosti alkoholilain 1 §:n tavoitetta vähentää alkoholin kulutusta ja ehkäistä alkoholin käyttäjilleen, muille ihmisille ja yhteiskunnalle aiheuttamia haittoja. Alkoholilakia on muutettu useaan otteeseen kuluvan hallituskauden aikana. Tämä vaikeuttaa aiempien ja nyt esitettyjen muutosten kokonaisvaikutusten tunnistamista ja arviointia.

SAATAVUUDEN LISÄÄNTYMISEN AIHEUTTAMAT HAITAT

Esityksessä on arvioitu melko yleispiirteisesti, millä tavalla se toteutuessaan lisäisi sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia sekä esimerkiksi poliisin ja oikeuslaitoksen kustannuksia. Esimerkiksi poliisin kustannuksista todetaan jokseenkin epäuskottavasti, ettei lakiesitys todennäköisesti lisäisi yöaikaan tapahtuvia tehtäviä, koska alkoholin toimitus olisi sallittua vain kello 21 saakka. Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta tarkempia laskelmiin perustuvia arvioita lisääntyvistä kustannuksista ei ole tehty, vaan muutoksia kuvaillaan ”negatiivisiksi” ja ”suhteellisen vähäisiksi”. Esityksessä ei myöskään huomioida kolmannen sektorin merkittävää roolia ehkäisevässä päihdetyössä eikä järjestöjen rahoitukseen kohdistuvien leikkausten vaikutuksia tähän työhön.

Esityksessä on kattavasti kuvattu alkoholin ja vanhempien päihdeongelman vaikutusta lapsen hyvinvointiin. Muiden terveysvaikutusten osalta selostetaan yhteyksiä somaattisiin sairauksiin ja kuvataan alkoholin kulutuksen aiheuttamia ongelmia ensisijaisesti alkoholikuolemia kuvaavien tilastojen kautta.

Tässä yhteydessä on syytä tuoda esiin myös muita alkoholin vaikutuksia lasten ja aikuisten mielenterveyteen. ”Alkoholi ja mielenterveys 2025” -asiantuntijaraportissa¹ on nostettu esille esimerkiksi seuraavia yhteyksiä:

- Masennus ja ahdistuneisuus ovat yleisiä alkoholin riskikäyttäjillä. Alkoholi voi sekä aiheuttaa uusia oireita että pahentaa olemassa olevaa sairautta. Mielenterveysongelmien itsehoito alkoholilla voi puolestaan johtaa alkoholin ongelmakäyttöön.
- Alkoholipsykoosien aiheuttamisen lisäksi alkoholi voi pahentaa muita psykoottisia häiriöitä, kuten skitsofreniaa.
- Alkoholi usein taustalla itsemurhissa – 40 prosenttia itsemurhista tehdään päihtyneenä.
- Alkoholi pahentaa riippuvuussairauksia, kuten peliriippuvuutta.

¹ Wahlbeck, Kristian: Alkoholi ja mielenterveys 2025. Asiantuntijaraportti. Mieli Suomen Mielenterveys ry 2025.
[<https://mieli.fi/wp-content/uploads/2025/01/Alkoholi-ja-mielenterveys-asiantuntijaraportti.pdf>]

- Alkoholii aiheuttaa unihäiriöitä pienelläkin määrällä.
- Alkoholii on osatekijä mielenterveysperustaisessa työkyvyttömyydessä.
- Alkoholii vaikuttaa myös käyttäjänsä läheisten mielenterveyteen ja on merkittävässä roolissa lähisuhdeväkivallassa.

Alkoholilla on selvä yhteys suomalaisten mielenterveysongelmiin sekä niitä aiheuttavana että jo olemassa olevia sairauksia pahentavana tekijänä. Kun alkoholii saatavuutta ollaan nyt käsillä olevalla lakiesityksellä lisäämässä, tulisi esityksen vaikutustenarvioinnissa huomioida paremmin myös uudistuksen mielenterveysvaikutukset.

VERKKOKAUPPA JA KOTIINKULJETUS

Verkkokaupassa asioivat ovat muita todennäköisemmin alkoholii kerralla paljon juovia ja ylipäättään alkoholii riskikäyttäjiä. Vaikka THL:n tutkijat eivät alkoholii kotiinkuljetusta käsitelleessä tutkimuskatsauksessaan löytäneet suoraa tutkimustietoa siitä, lisääkö alkoholii verkkokauppa suoraan alkoholii kokonaiskulutusta yksilö- tai yhteiskuntatasolla, tutkijat huomauttavat, että alkoholii hinnan tiedetään vaikuttavan sen kulutukseen ja alkoholii hankintaan liittyvä vaiva on niin ikään osa tätä kuluttajan päätöksentekoon vaikuttavaa ”kokonaiskustannusta”. Verkkokauppojen toimitusmaksut voivat lisätä pyrkimyksiä laskea kustannuksia esimerkiksi suurempia tilausmääriä suosimalla.²

On ennakoitavissa, että alkoholii kotiinkuljetuksen yleistymisen tulee lisäämään niin kutsuttua impulssiostamista ja nimenomaan impulsiivisuus on yksi olennainen tekijä alkoholii riskikäyttöön liittyvien haittojen synnyssä.³

THL:n tutkijat esittävät myös riskin, että ”alkoholiriippuvuudesta kärsivien alkoholinkulutus lisääntyy, jos alkoholii hankintaa varten ei enää ole tarvetta olla välillä selvänä”.⁴ Vaikka toimitusluvan ehtojen mukaisesti alkoholii ei saisi luovuttaa päihtyneelle, alkoholii toimittavalla lähettillä voi silti olla on suurempi paine luovuttaa etukäteen maksetut tuotteet tilaajalle kuin Alkon tai vähittäiskaupan myyjällä, joka voi jo lähtökohtaisesti kieltäytyä myymästä alkoholii henkilölle, joka on selvästi päihtynyt. Myymälässä asiakkaan päihtymystilaa on ylipäättään helpompaa tarkkailla.

VÄKEVIEN JUOMIEN MARKKINOINNIN SALLIMINEN

Lakiesityksessä on tunnistettu erityisesti nuoriin kohdistuva merkittävä riski, jonka nuorten suosimissa kanavissa tapahtuva markkinointi voi aiheuttaa. Nuorten alkoholinkäyttö on vähentynyt merkittävästi viime vuosina. Erityisesti nyt digiympäristössä tapahtuvan markkinoinnin salliminen saattaa pahimmillaan kääntää trendin toiseen suuntaan. Tästä syystä niin kutsuttu vaikuttajamarkkinoinnin kieltä on perusteltu, vaikka se ei itsessään olisi välttämättä vielä tarpeeksi tehokas toimenpide.

Lausunnon sisällöstä on vastannut Mielenterveyden keskusliiton juristi Oskari Korhonen (oskari.korhonen@mtkl.fi).

² Mäkelä, Pia – Warpenius, Katariina: Alkoholijuomien kotiinkuljetus – tietopohjaa sääntelystä ja vaikutuksista. Tutkimuksesta tiiviisti 11/2024. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki, s. 2.

[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148520/URN_ISBN_978-952-408-274-7.pdf]

³ Mäkelä, Pia – Warpenius, Katariina 2024, s. 2.

⁴ Mäkelä, Pia – Warpenius, Katariina 2024, s. 2.